

Ei koiraa karvoihin katsomista – automatiikkakin on finanssipolitiikkaa – kommentti Kianderille ja Virénille

JUKKA PEKKARINEN

VTT, johtaja

Palkansaajien tutkimuslaitos

Kansantaloudellisen aikakauskirjan viime numerossa oli Jaakko *Kianderin* ja Matti *Virénin* kirjoitus (Jaakko Kiander – Matti Virén: »Tarvi-taanko vielä finanssipolitiikka?», *Kansantalou-dellinen aikakauskirja* 95 (nro 3/1999), s. 521–537, jatkossa K-V). Siinä muistutettiin aivan oi-kein finanssipolitiikan euron myötä korostuvasta stabilisaatiopoliittisesta roolista. Tämä erinomainen ja tervetullut puheenvuoro ansaitsee muuta-man kommentin tai tarkennuksen:

K-V kiinnittää aivan aiheellisesti huomiota päätösperäisen finanssipolitiikan reaktioita kuvaavaa, ns. *rakenteellista ylijäämää* koskevien arvioiden suureen hajontaan niin arvion tekijästä kuin arvion laadinta-ajankohdastakin riippuen. Kirjoitus antaa ymmärtää, että rakenteellisen jäämän vuotuisia muutoksia koskevien arvioiden erilaisuus johtuu lähinnä julkisen talouden tulo- ja menojoustojen epävakaudesta (K-V, 527–528).

Rakenteellista ylijäämää koskevien arvioiden hajontaa selittävät kuitenkin lähinnä muut tekijät kuin tulo- ja menojoustojen epävakaus. Jul-

kisen talouden ylijäämän ja kokonaistuotannon vaihtelujen välinen suhde on ymmärtääkseni kuta kuinkin vakaa. Hajontaa esiintyy sen sijaan lähinnä siinä, missä suhteissa tiettyä kokonaistuotannon muutosta vastaava budjettiylijäämän muutos jaetaan rakenteelliseen ja automaattiseen komponenttiin. Rakenteellinen ylijäämä on hypoteettinen suure, joka lasketaan erikseen arvioidulla, resurssien täyskäyttöisyyttä vastaavalla kokonaistuotannon tasolla. Loppuosa ylijäämän muutoksesta määritellään automatiikkaksi.

Resurssien täyskäyttöisyyttä vastaavan kokonaistuotannon taso määritellään puolestaan useimmissa rakenteellisen jäämän laskelmissa nykyään ns. NAIRU-työttömyyttä koskevan arvion perusteella. Kuten hyvin tiedämme, NAIRUn mukaista inflaatorajaa koskevat arviot ovat olleet 1990-luvulla juuri Suomen tapauksessa hyvin epävakaita. Ne ovat liikkuneet tosiasiallisen työttömyyden mukana. Esimerkiksi OECD:n arvio tästä Suomen kansantalouden inflaatorajasta vastasi korkeimmillaan noin 15

prosentin työttömyysastetta, josta se on pikku hiljaa laskenut nykyiselleen 10 prosentin tietämiin. Kun Suomen potentiaalista tuotantoa koskeva arvio on muuttunut vastaavalla tavalla (työn tuottavuuden toimiessa välittävänä tekijänä), on selvää, että myös rakenteellisen jäämän tiliin viety osuus julkisen talouden ylijäämän muutoksista on vaihdellut laskenta-ajankohdan mukaan. Mutta tässä on kysymys lähinnä NAI-RUa – eikä julkisen talouden reaktioita – koskevien arvioiden epävarmuudesta.

Myös K-V:n suhtautuminen *budjettiautomaatiikkaan* antaa aiheen huomautukseen. On kyllä aivan oikein, että kirjoitus korostaa rakenteellisen jäämän muutoksia päätösperäisen finanssipolitiikan indikaattorina ja arvostelee tällä perusteella valtiovarainministeriön tulkintoja meillä harjoitetusta finanssipolitiikasta. Mutta tämä ei saisi johtaa sellaiseen budjettiautomaatiikan vähättelyyn, josta kirjoittajat antavat ainakin välillistä vihiä. Julkisen talouden stabilisaatiovaikutus ei pohjimmiltaan riipu siitä, aiheutuuko budjettijäämän muutos automaatiikasta vai päätösperäisestä finanssipolitiikasta. Mitä vaikeampaa päätösperäisen finanssipolitiikan mitoitus on – niin kuin K-V antavat ymmärtää asian olevan – sitä suurempi merkitys on syytä antaa juuri automaatiikalle

Budjettiautomaatiikan merkitystä lisää Suomen tapauksessa se, että julkisen talouden tulo- ja menojoistot ovat meillä suhteellisen suuria (eivät tosin likikään Ruotsiin verrattavia). Julkisen taloutemme perustasapaino on lisäksi niin vahva, että voimakaskin budjettiautomaatiikka voi toimia vakaus- ja kasvusopimuksen alijäämärajoja hätyyttelemättä. Suhteellisen suuri julkinen talous, sen voimakas automaatiikka ja lähökohtainen ylijäämäisyys tekevät meille budjettiautomaatiikasta euron olosuhteissa oivan »pikapalokunnan» maakohtaisten häiriöiden torjumiseksi.

Tätä taustaa vasten on vaikea ymmärtää, mitä K-V oikeastaan tarkoittaa puhuessaan »surkeassa kunnossa» olevasta automaatiikasta aktiivisen finanssipolitiikan harjoittamisen esteenä (K-V, 535). Vaikka hyvistä lähtökohdistamme huolimatta todella joskus kolkuttelisimme vakaus- ja kasvusopimuksen alijäämärajoja, ei kai olisi mitään järkeä siinä, että heikentäisimme budjettiautomaatiikkaa (esimerkiksi verotuksen progressiota lieventämällä) saadaksemme näin tilaa finanssipolitiikan suuremmille päätösperäisille reaktioille? Päätösperäisen finanssipolitiikan monet vaikeudet huomioon ottaen olisi lopputuloksena todennäköisesti vain epävakaampi kansantalous.

Finanssipolitiikan automaatiikkaa sivuavat osaltaan myös K-V:n nykyisen hallituksen ohjelmaan kohdistamat kommentit. Kirjoitus esittää, että päätösperäisen finanssipolitiikan tavoitteeksi olisi hallitusohjelmassa täytynyt asettaa pidättyminen päätösperäisestä menojen lisäyksestä vaalikauden aikana (K-V, 524 alav. 7). Olen itse useassa eri yhteydessä esittänyt, että hallitusohjelmassa täsmennettäisiin sellaiset reaaliset menokehykset, joiden ulkopuolelle on jätetty korkomenot ja työttömyysturvamenot. Edes tämä suhteellisen yksiselitteinen menettely, jota esimerkiksi Isossa-Britanniassa noudetaan, ei ole saanut meillä vastakaikua. Rohkenen epäillä, ettei K-V:n ehdottama, varsin tulokinnanvarainen muotoilu, kelpaisi sen paremmin.

K-V:n esittämä, National Institututen mallilla tehty simulointi *finanssipolitiikan vaikutuksista* on hämmentävä (K-V, 534, kuvio 7). Jos olen ymmärtänyt laskelman oikein, se vie pahasti pohjaa pois kirjoittajien omalta optimismilta finanssipolitiikan mahdollisuuksien suhteen. 1,5 miljardin markan (ilmeisesti velanotolla rahoitetusta) julkisen kysynnän lisäyksestä seuraisi näet kahden seuraavan vuoden mittaan vain

noin miljardin markan kokonaistuotannon lisäys. Julkisen kysynnän kerroin näyttäisi siis olevan jopa ykköstä pienempi. Mistä tässä oikein on kysymys? Vallitseeko lähtökohtaisesti täystyöllisyys? Vai aiheuttaako korkojen nousu näin suuren yksityisen kysynnän syrjäytymisen?

K-V jättää kokonaan kommentoimatta tämän – ainakin minulle – yllättävän tuloksen. Jos ky-

symyksessä todella on korkojen nousun aiheuttama voimakas syrjäytymisvaikutus, olisi kirjoitus ainakin voinut painokkaasti todeta, että euroalueen oloissa ei kansalliseen finanssipolitiikkaan enää juurikaan liity tällaista korkopereistä yksityisen kysynnän syrjäytymistä. Nyt tämä lukijan kannalta tärkeä johtopäätös tulee todetuksi vain epäsuoraan.